

Балканският регион

в навечерието на Първата световна война през погледа на Владимир Сис

Чешкият журналист Владимир Сис свързва живота си с България по време на Балканските войни не само професионално, в качеството си на военен кореспондент на „Народни листи“, но и емоционално, подкрепяйки българската национална кауза. След войните той остава в България, където спечелва симпатиите на тамошната интелигенция. Същевременно чешкият журналист продължава научните си изследвания върху старославянски и старогръцки ръкописи в манастирите на Света гора в качеството си на научен сътрудник в Лайпцигския университет. През пролетта на 1914 г. Владимир Сис се среща със сестра си Милослава (също журналистка в „Народни листи“) в Лайпциг. Тя му дава идеята да напише книга за обстановката на Балканите след Втората балканска война. Така се „ражда“ книгата „Новият Балкан“, чийто български превод предстои да излезе.

Заминаване на 18 полк за фронта, 1912 г.

Почти неизвестен факт е, че при отпечатването на книгата Владимир Сис не включва в нея последната глава „Няколко думи за бъдещето на Новия Балкан“ заради прокараните там идеи, които, макар и непряко, са насочени срещу държавните интереси на Австро-Унгария. Със съдействието на сестрата Милослава тази глава е публикувана през юли 1914 г. в приложението на едно от регионалните издания на младочешката партия. Именно в тази глава се съдържа лейтмотивът на книгата – в нея чешкият журналист предупреждава за опасността от избухване на нова война и посочва пътищата за предотвратяването ѝ. Владимир Сис започва с тъжната констатация, че още от античността Балканите са арена на постоянни конфликти, които продължават и до днес. Балканската война между четирите балкански държави от една страна, и Турция от друга, трябваше да

е последната, отбелязва чешкият журналист. Тази възможност е пропиляна, тъй като сърбите не получават онази част от Албания, „която им осигуряваше излаз на Адриатическо море“. Според Владимир Сис, ако бяха присъединили тези земи, сърбите „не биха и помислили да поискат като компенсация“ територия „за сметка на друга държава“ и Македония можеше да стане част от България. На свой ред гърците „биха се задоволили“ със Солун и „гръцките части на Югозападна Македония“. При това положение, констатира чешкият журналист, щеше да настъпи траен мир, в Македония щеше да цари спокойствие и ред. Вместо това, „виждаме една нерадостна картина“ – нито една държава не е удовлетворена. Тук чешкият кореспондент на „Народни листи“ задава реторичния въпрос: Това положение гарантира ли продължителен мир? Напротив, очаква се избухването на война, защото и мирът съдържа в себе си зародиша на нови войни. Съюзничките, водени от лозунга „Мачкай колкото се може повече“, се нахвърлиха върху беззащитната България, за да я „оберат“.

На следващо място Владимир Сис насочва своите критики към балканските държави, тъй като са позволили лекомислено разпадането на създания от тях Балкански съюз: „Балканските народи, които удивиха света със своята смелост и геройство, се оказаха неспособни да си поделят военните придобивки.“ По-лошо – „те отново грабнаха оръжието и го обърнаха един срещу друг“. Резултатът е печално известен – докато първата балканска война ги покори със слава, втората ги компрометира.

В резултат на това политическата обстановка на Балканите коренно се променя – „оформиха се нови коалиции“. Според Владимир Сис чешкото общество се вълнува най-вече каква посока ще вземат отношенията между българи и сърби. Разумът подсказва, отбелязва чешкият журналист, двете държави не само да забравят, но и да „поправят извършеното зло“. Грижата за бъдещето диктува необходимостта отново да си подадат ръце. Вярно, в близко бъдеще подобен съюз е по-скоро нереалистичен заради пролятата невинна кръв в Македония, която не може да бъде забравена. Затова главното условие за сключване на подобен съюз е сърбите да направят „доброволни отстъпки в Македония“ в полза на България, а именно, да ѝ върнат „най-българските македонски земи“, т. е. Македония до левия бряг на р. Вардар. Тази „славянска коалиция“ трябва да вземе в свои ръце съдби-

ните на Балканския полуостров и да неутрализира румъно-гръцкия съюз. Прокарвайки своето виждане за бъдещето на региона, чешкият журналист се ръководи от максимата: „Балканите – на славяните“.

Най-острите си нападки Владимир Сис отправя срещу гърци и румънци. Според него именно Гърция представява най-сериозната заплаха за Турция заради своите амбиции да завладее Цариград. Сърбия няма други териториални претенции към Турция, а България няма да пролива повече кръв за Тракия. От своя страна Турция в геополитическо отношение вече „си е изпяла песента“ и в крайна сметка ще бъде принудена да се „капсулира“ териториално в Мала Азия. Чешкият журналист смята, че единственият възможен вариант за турците е да се

съюзят с българите (Парадоксално, но факт – само една година по-късно българският премиер В. Радославов ще възприеме такава политика спрямо загиващата Османска империя). Според Владимир Сис другият естествен съюзник на българите са албанците. Те имат основателна причина да се обърнат срещу гърците – на гръцка територия живеят хиляди техни сънародници, застрашени от асимилация. В своето изложение чешкият кореспондент на няколко пъти подхваща деликатната тема за Македония. Той с горчивина отбелязва: „Дълбоко се заблуждава всеки, който вярва, че македонският въпрос е отпаднал от „дневния ред“ на международната дипломация.“ Окончателното му решение само е отложено и той отново ще стане актуален. Гласът на тамошното

население не може да бъде заглушено от заплашителното дрънчане на оръжие, предупреждава Вл. Сис. „Не е възможно народи, изостанали в своето духовно развитие, да заглушат стремежа към свобода на по-развити и напреднали от тях народи“, завършва кореспондентът на „Народни листи“. В този дух е и неговата равносметка: „Слънцето на мира все още не се е показало; то ще изгрее, когато заблести слънцето на свободата.“ Затова в края на главата Владимир Сис задава въпроса: „Ами Македония?“ „Какво ще стане с Македония?“ „Македония трябва да принадлежи на този, който има право да я владее“, отговаря той.

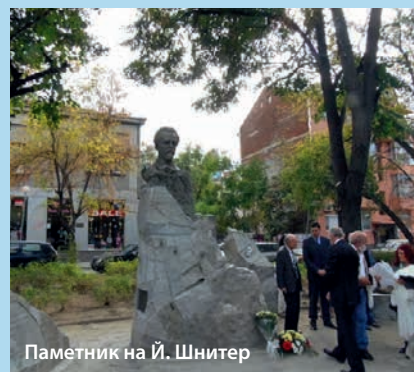
д-р Красимира Мархалева
(по материали от чешкия печат)

Паметник на арх. Йосиф Шнитер

беше открит на 22 октомври в Пловдив в градинката на площад „Независимост“ от кмета на града Иван Тотев. Скулптурата е дело на Цвятко Сиромашки. Откриването на паметника е по случай сто и шестдесетата годишнина от рождението на Йосиф Шнитер.

Чехът Йосиф Шнитер има голям принос в създаването на първия модерен регулационен план на града. Шнитер е назначен за главен инженер и началник на техническата служба на Община Пловдив през 1878 г.

На тържественото откриване на паметника присъстваха внучката на Йосиф Шнитер доц. Мария Шнитер, декан на Историческия факултет в Пловдивския университет, официални лица, общественици, граждани. Сред най-известните сгради, проектирани и построени от него, са Девичкото училище (сега Националната художествена галерия), църквите „Свети Георги Победоносец“ и „Св. св. Кирил и Методий“. Шнитер е проектирал и камбанарията на църквата „Св. Богородица“. Йосиф Шнитер е удостоен посмъртно със званието „Почетен гражданин на Пловдив“ през 2006 година.

Филми за чешки архитекти

Архитектът и телевизионен водещ Давид Вавра и режисьорът Радован Липус представиха в Дома на киното в София през октомври документалните филма „Семейство Прошек“ и „Адолф Вацлав Коларж“. Техният проект „Забележителни следи“ проследява историята на чешки архитекти и съдбата на обектите им в чужбина. В Пловдив Вавра и Липус показаха епизодите „Йозеф Вацлав Шнитер“ и „През Шипка до Варна“.

В България екипът направи четири серии: за братя Прошек, построили Орлов и Лъвов мост, Варненското пристанище, основали дружество „Славянска беседа“ и Българското инженерно-строително дружество, създали първата бирена фабрика и първата печатница в София; за Либор Байер – автор на първия градоустройствен план на Стара Загора; за Адолф Вацлав Коларж – първи главен архитект и автор на първия градоустройствен план на столицата София; за Йозеф Шнитер – архитект, инженер и геодезист, автор на първия модерен регулационен план на Пловдив.